

Araştırma Makalesi - Gönderim Tarihi: 16 Eylül 2019 - Kabul Tarihi: 18 Aralık 2019

George Orwell'ın Edebi Gazeteciliği: Wigan İskelesi Yolu Üzerine Bir İnceleme

Meltem GÖNDEN¹

Öz

Son yıllarda gazetecilikte nitelikli içeriğe, hikaye oluşturabilmeye ve derinlemesine araştırmaya duyulan ihtiyaç karşısında yeniden keşfedilmeye başlayan edebi gazetecilik/edebi röportaj türünün tarihteki öncülerinden ve dünya çapında tanınmış en güçlü temsilcilerinden biri kuşkusuz ki İngiliz romancı ve gazeteci George Orwell (1903-1950)'dir. Daha çok romancı kimliğiyle tanınmakla birlikte gazeteciliğin farklı alanlarında da çalışmış olan Orwell, gerek romanları gerekse 1930'lu ve 40'lı yıllarda çeşitli gazete ve dergilerde dönemin politik, toplumsal ve edebi meseleleri üzerine yazdığı geniş konu ve tür yelpazesindeki güçlü metinleriyle yirminci yüzyılın en etkili politik yazarı olarak nitelendirilmektedir. Modernleşme ve endüstrileşmenin yol açtığı ekonomik ve sosyal adaletsizlikleri politik gazeteciliğinin odak noktasına yerleştirmiş olan yazar, özellikle Avrupa kentlerindeki yoksulların ve işçi sınıfının yaşamını tanıklığa dayalı anlattığı kurgu ve gerçeklik sınırındaki metinleriyle, İngiliz edebi gazetecilik geleneğinin öncüsü olarak da anılmaktadır.

Orwell'in çok yönlü gazetecilik deneyimi içinde onu üstün kılan edebi gazetecilik pratiğine odaklanan bu çalışmada, yazarın 1930'lu yıllarda İngiltere'nin kuzey kesimlerindeki sanayi bölgelerinde yaşanan sefaleti ve maden işçilerinin olumsuz çalışma ve yaşam koşullarını yoğun gözlem ve araştırmaya dayalı olarak aktardığı ve edebi gazeteciliğin en çarpıcı ilk örneklerinden biri olarak kabul edilen *Wigan İskelesi Yolu* (1937) adlı yapıtı incelenmiştir. Yapıt, edebi gazeteciliğin özelliklerinden yararlanılarak, ilgili literatür çerçevesinde kavramsal ve tarihsel bir arka planda analiz edilmiştir. Analizde, edebi gazetecilik türündeki metinlerin incelenmesinde referans alınan özelliklerden yola çıkılmışsa da, çalışma, metnin türe uygunluğunu değerlendirmekten ziyade, Orwell'in gazetecilik pratiği ve anlayışının bu özelliklerdeki katkısını ve yazarın edebi gazetecilik geleneğindeki öncü konumunu ve etkisini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Orwell'in gazetecilik deneyimine yakından bakmanın, kökeni modern gazetecilik öncesi döneme dayanan bir haber formunu, haber yapma pratiğini ve habercilik anlayışını niteleyen ve bugün 'yavaş gazeteciliğin' karşılığı haline gelen edebi gazeteciliğin mevcut koşullardaki önemini ve olanaklarını vurgulamak açısından önemli olduğu düşüncesiyle tasarlanan çalışmanın, gazeteciliğin güncel sorunları üzerine süregelen tartışmalara açılım sağlayacağı öngörülmektedir.

Anahtar kelimeler: Edebi Gazetecilik, George Orwell, Wigan İskelesi Yolu, Yeni Gazetecilik, Edebi Röportaj, Yavaş Gazetecilik

Atf: Gonden, M. (2019). "George Orwell'ın Edebi Gazeteciliği: Wigan İskelesi Yolu Üzerine Bir İnceleme". Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (AKİL) Aralık (32), s. 398-419

The Literary Journalism of George Orwell: An Analysis of 'The Road to Wigan Pier'

Abstract

In recent years, with the need for high quality content, story construction and in-depth investigation in journalism, literary journalism/literary reportage has been rediscovered. One of the pioneers and the most powerful worldwide known representatives of the genre is undoubtedly the English novelist and journalist George Orwell (1903-1950). Best known as a novelist, Orwell worked in different fields of journalism as well; with both his novels and the powerful texts covering a wide range of themes and genres that he wrote in several newspapers and magazines in the 1930s and the 1940s on the political, social and literary issues of the period, he is considered as the most influential political writer of the twentieth century. Taking the economic and social injustice created by modernism and industrialisation as the focus of political journalism, the writer has also been referred as the pioneer of English literary journalism tradition, especially with his texts on the boundaries of fiction and reality, in which he tells the life of the poor and the working class based on witnessing in the cities of Europe.

Focusing on the practice of literary journalism that made him outstanding in his versatile journalism experience, this study analyses Orwell's *The Road to Wigan Pier* (1937) which is considered as one of the most striking prototypes of literary journalism, and in which the writer tells the misery and the adverse working and living conditions of the mine workers in northern regions of England, based on extensive observation and investigation. The work has been analysed in the light of the characteristics of literary journalism in a conceptual and historical background within the framework of relevant literature. Although the analysis has started off with the characteristics that are taken as reference in examining texts of literary journalism genre, this study, rather than evaluating the text's relevance to the genre, aims to put forth the contribution of Orwell's journalism practice and understanding to these characteristics along with his pioneering position and influence in the literary journalism tradition. Designed with the idea that looking closer on Orwell's pioneering journalism experience is important in terms of emphasising the significance and opportunities of literary journalism in current circumstances, the study is expected to provide an insight for the on-going discussions on current problems of journalism, since literary journalism embodies a news form, a news reporting practice, and an understanding of news reporting rooted in pre-journalism period, and has become the equivalent of 'slow journalism' today.

Keywords: Literary Journalism, George Orwell, The Road to Wigan Pier, New Journalism, Literary Reportage, Slow Journalism

Giriş

George Orwell, yirminci yüzyılın en güçlü edebi ve politik metinlerine imza atmış evrensel bir yazar olarak ölümünün ardından geçen yetmiş yıllık süre zarfında güncelliğini ve okunurluğunu hiç kaybetmemiştir. Özellikle *Hayvan Çiftliği* (1945) ve *1984* (1949)

romanlarıyla tanınmakla birlikte gazetecilik de yapmış ve kariyeri boyunca, kendi ifadesiyle “politik yazarlığı sanata dönüştürebilme arzusu taşımış” (Orwell, 2017, s.14) bir yazar olan Orwell’in romancılığının büyük ölçüde gazetecilik birikimi ve deneyiminden beslendiğini ifade etmek mümkündür. Richard L. Keeble’a göre gazetecilik Orwell’a kendini keşfetme alanı, döneminin politik meseleleri üzerine yazma şansı ve ticari basına yönelik ekonomi politik eleştirisini pratikte hayata geçirebilme imkanı sunmuştur (Keeble, 2001, s.403; Keeble, 2014).

Peter Davison, Orwell’in çeşitli gazete, dergi ve BBC arşivlerinde kalmış söyleşi, makale, deneme, eleştiri ve röportaj türündeki metinlerini derlediği *çalışmasına yazdığı giriş metninde, Orwell’in gazeteciliğinin güncelliğini halen sürdürüyor olmasını, onun dehasının bir işareti olarak nitelendirmektedir* (2016, s.18). Davison, Orwell’in gazetecilikteki kalıcı başarısını vurgularken, yazarın politik, toplumsal, ahlaki ikilikler karşısında keskin bir tavır aldığı ve sosyal adalet vurgusunu öne çıkardığı yalın bir üslup ve zamanını aşan bir öngörüyle yazılmış metinlerinin yanı sıra, onu üstün kılan belgesel röportaj haberciliğine ve bu formdaki üç yapıtına dikkat çekmektedir: *Paris ve Londra’da Beş Parasız* (*Down and Out in Paris and London*) (1933), *Wigan İskelesi Yolu* (*The Road to Wigan Pier*) (1937) ve *Katalonya’ya Selam* (*Homage to Catalonia*) (1938) (2016, s.10-11). “Edebi içgüdülerimi ihlal etmeden hakikatin tamamını anlatmak için çok çabaladım” diyen Orwell (2017:14), edebiyatın anlatım olanaklarını habercilik pratiğinde bilinçli olarak ve ustalıkla kullandığı üç yapıtıyla, edebi röportajın/ edebi gazeteciliğin öncüleri arasında anılmaktadır. Nitekim Robert Fulford, profesyonel gazetecilik normlarının hakimiyetiyle haber metinlerinin ‘öngörülebilir şablonlara’ dönüştüğü ve ‘hikaye’nin geri plana itildiği 1930’lu yıllarda, hikaye anlatılabilmenin gücünü ‘kendi özgün yöntemleriyle’ keşfetmiş olan Orwell’i “anlatıyla gerçeklik arasında uzlaşma yaratmaya çabalayan edebi gazeteciliğin onurlu atalarından biri” olarak anmaktadır. Fulford’a göre, Orwell birçok edebi muhabirlik örneğine imza atmışsa da, anlatının gelişimi bakımından en çok göze çarpan çalışması *Wigan İskelesi Yolu’dur* (2017, s.77, 85). *Wigan İskelesi Yolu*, Robert Pearce’in dikkat çektiği gibi, “1930’larda İngiltere’nin kuzeybatı yakasındaki çalışma ve yaşam koşullarını yansıtmaya açısından önemli bir belgesel kaynak” olarak da kabul görmüş ve özellikle bu nedenle kurmaca-gerçek ayrımı üzerine tartışmalara da pek çok kez malzeme oluşturmuştur (1997, s.137). Öte yandan Orwell’i ‘belgesel’ ve ‘düşsel’ metinler arasında çizilen sınırları pratikte de olsa aşabilmiş ve bu ayrıştırmanın ‘biçimselliğin ötesinde ‘bir toplumsal ilişki sorunu olduğunu’ doğru şekilde görebilmiş toplumsal gerçekçi bir yazar olarak değerlendiren Raymond Williams, Orwell’in kişisel tarihi, döneminin koşulları ve yazarlık deneyimi arasındaki güçlü bağı vurguladığı çalışmasında, *Wigan İskelesi Yolu’nu* Orwell’i ortaya koyan en iyi örnek olarak sunmaktadır (1985, s.41-48).

Wigan İskelesi Yolu ve Orwell’in edebi gazetecilik formundaki diğer metinleri, edebi gazeteciliğin uygulamada ve kuramda gelişme kaydettiği ABD başta olmak üzere Batı’da çok sayıda incelemeye konu olmuştur. Türkiye’de de Ömer Özer’in edebi gazeteciliği Yaşar Kemal’in röportajları ve George Orwell’in *Paris ve Londra’da Beş Parasız* adlı metni üzerinden incelediği *Haber Roman* (2013) başlıklı ilk niteliğindeki çalışması, Orwell’in gazeteciliğine dikkat çekmesi açısından da önemlidir. Bununla birlikte Orwell’in yapıtlarını kapsayacak şekilde edebi gazetecilik formundaki metinlere

ilişkin çözümlerlerin birçoğu, Keeble'in da işaret ettiği gibi, uygulanan tekniklerin niteliğini ve metnin türe uygunluğunu vurgulamaya eğilimlidir. Bu bağlamda, medyanın ekonomi politliğini ve ideolojik yanlılığı merkeze alan incelemelerin artması gerektiğini vurgulayan Keeble, ayrıca edebi gazeteciliğin son yıllarda nitelikli haber/habercilik arayışında öne çıkan 'yavaş gazetecilik' (slow journalism), 'immersive gazetecilik²', 'hikaye anlatıcılığı' (storytelling) gibi birbiriyle ilişkili kavramları da kapsayıcı niteliğiyle alternatif medya odaklı incelemeler açısından taşıdığı potansiyele dikkat çekmektedir (Keeble, 2018, s.1-2, 15-16).

George Orwell'in edebi gazeteciliğini konu alan bu çalışma da, Orwell'in medya ve gazetecilik çalışmaları bağlamında genelde göz ardı edilmiş olan gazetecilik deneyimine yakından bakmanın nitelikli habere ve alternatif gazeteciliğe ihtiyacın arttığı mevcut koşullarda, edebi gazeteciliğin önemini, olanaklarını ve hakim gazetecilik anlayışı karşısında temsil ettiği değerleri vurgulamak açısından önemli olduğu düşüncesinden yola çıkılarak tasarlanmıştır. Çalışma, Orwell'in edebi gazetecilik anlayışını ve edebi gazetecilik geleneğindeki öncü konumunu ve etkisini, yazarın edebi ve politik gazeteciliğinin pratikteki en çarpıcı örneği olarak kabul edilen *Wigan İskelesi Yolu* örneğinde ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda nitel bir perspektifle tasarlanan çalışmada *Wigan İskelesi Yolu*, edebi gazeteciliğin özelliklerinden yararlanılarak ve ilgili literatür çerçevesinde kavramsal ve tarihsel bir arka plan oluşturularak analiz edilmiştir. Edebi gazeteciliği, 1960'lı ve 70'li yıllarda, gazetecilikte bir anlatım tekniğinden öte eleştirel bir duruş ve anlayışın ürünü olarak 'Yeni Gazetecilik' kavramıyla tartışmaya açan ve akademinin ilgisine sunan Amerikalı gazeteci ve yazar Tom Wolfe'un tanımları ve iletişimbilimci Norman Sims'in bu tanımlara eklemeler yaparak geliştirdiği kuram ve kavramlar edebi gazetecilik formundaki metinlerin incelenmesinde referans olarak kabul edilmektedir (Erdem, 2016, s.133-135). Tom Wolfe (1930-2018), 1972 yılında *New York Magazine*'de yayınlanan bildirisinde ve 1973'te *The New Journalism* (Yeni Gazetecilik) adıyla derlediği antolojisinde döneminin romancı ve gazetecilerinin, Amerikan toplumunun yaşadığı sarsıcı gerçekleri gereğince yansıtmadığını ileri sürmüş ve toplumsal gerçekçi romanın anlatı biçimleriyle toplum odaklı gazeteciliği birleştiren bir form ve anlayışın temsilcisi olarak Yeni Gazetecilik akımının, hakim haber formatının kurgu ve içeriğinden farklı olarak, "sahnelere, diyaloglara, üçüncü kişi bakış açısıyla anlatıma ve durum ayrıntılarının tasvirine" dayalı bir habercilik modelini benimsediğine dikkat çekmiştir (Wolfe 1972; Wolfe ve Johnson, 1990, s.46-48). Röportaj ve roman formunu birleştirmiş Orwell'dan da bir öncü olarak söz eden (Wolfe ve Johnson, 1990, s.58-61) ve Orwell'in anlatım teknikleri kadar politik ve aktivist ve gazeteciliğinden de etkilendiği anlaşılan Wolfe'un edebi gazeteciliği köklü mirası ve öncü örnekleriyle yeniden gündeme getirmenin gereğine açıklık getirdiği yayınları ve ilgili akademik araştırmalar çerçevesinde bu çalışmanın ilk bölümünde de edebi gazeteciliğin tarihsel ve kavramsal gelişim süreci aktarılmaya çalışılmıştır. İkinci bölüm, Orwell'in edebi gazeteciliği ve genel olarak yazarlık ve gazetecilik kariyerini şekillendiren kişisel tarihi hakkında derlenmiş bilgiler

2 Sözlüklerde Türkçe'ye sürükleyici, kapsayan, çevreleyen, sarmal, üç boyutlu olarak çevrilen kavram, okuru konuya dahil etmeyi, yaşanmışlık duygusu yaratmayı amaçlayan bir gazetecilik uygulamasını ifade etmek için kullanılmakla birlikte, belirtilen sözcüklerin bu anlamı tam karşılamadığı düşünülerek çalışmada "immersive" sözcüğü kullanılmıştır.

içermektedir. Üçüncü bölümde de, çalışmanın temel dokümanını oluşturan Orwell'ın *Wigan İskeleyi Yolu* yapıtının, tüm bu kavramsal ve tarihsel arka plan çerçevesindeki niteliksel analizi ortaya konulmaktadır.

1. Tarihsel Gelişim Sürecinde Edebi Gazetecilik

Edebi gazetecilik, temel anlamıyla, edebiyata özgü anlatım teknikleri içeren bir haber formu ve haber yapma pratiği olarak tanımlanabilir. Uygulamada ve kuramda gelişme kaydettiği Amerikan geleneğinden farklı olarak, Avrupa'da, Türkiye'de ve daha birçok coğrafyada 'edebi röportaj' adıyla da kendi geleneğini oluşturmuş olan edebi gazeteciliğin kökeni on sekizinci yüzyıla, gazetenin edebi ve politik bir dile sahip olduğu ve haber yazımının edebi bir faaliyet olarak görüldüğü modern gazetecilik öncesi döneme dayanmaktadır (Sims, 2007; Keeble, 2018). On dokuzuncu yüzyılın ilk yarısını da içine alan bu dönem zarfında ilk örnekleri görülen ve asıl olarak yüzyılın son yıllarında gelişme kaydeden edebi gazeteciliğin kapsamı ve anlamı, modern gazeteciliğin gelişim seyri boyunca bir hayli değişmiştir. Nitekim erken dönem basının doğasına özgü bu haber formu ve haber yazım biçimi, on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısında ticari ve profesyonel gazeteciliğin gelişimi ve yirminci yüzyılda olay odaklı ve objektiflik iddiasındaki haber formatı ve habercilik yaklaşımıyla tam olarak kurduğu hakimiyet karşısında giderek bilinçli bir yönelimin ve nihayet alternatif bir habercilik anlayışının ifadesi haline gelmiştir (Sims, 2007). Amerikalı yazar ve gazeteci Tom Wolfe'un Amerika'da yoğun politik ve toplumsal hareketliliğin yaşandığı 1960'lı ve 70'li yıllarda, gazeteciliğin yerleşik normlarına tepki olarak öne sürdüğü 'Yeni Gazetecilik' kavramı ve bu adla başlattığı akım çerçevesinde kaleme aldığı bildiri ve makaleleri, edebi gazeteciliğin kaynaklarını, öncülerini ve hakim habercilik anlayışından farklı olarak nasıl bir işlevi yerine getirdiğini anlayabilmek açısından çarpıcı ipuçları sunar (Wolfe, 1972; 1989;1990). Nitekim gazetecilikte roman ve kısa hikayeye özgü tekniklerle geleneksel haber formatının dışında özgün bir dil ve üslup geliştirme isteğinin ürünü olan ve esasen köklü bir geçmişe sahip edebi gazetecilik geleneğinin yeniden canlandırılması gerektiği düşüncesiyle şekillenen Wolfe'un Yeni Gazeteciliği, edebi gazeteciliğin kavramsal bir zemine taşınmasının ve gazetecinin izlenimlerini ve hikaye anlatabilme yetisini ön plana alan bir habercilik anlayışının tanımı haline gelmesinin yolunu açmıştır.

1972 yılında *New York Magazine*'de yayınladığı bildirisinde Wolfe, Yeni Gazetecilik akımının, Charles Dickens, Honore de Balzac, Leo Tolstoy gibi on dokuzuncu yüzyılın toplumsal gerçekçi romancılarının izinde, yaratıcı yazarlıkla gazeteciliği birleştirmeyi amaçladığını vurgulamaktadır. Wolfe, kendisine ve Truman Capote, Gay Talese, Norman Mailer, Hunter S. Thompson gibi Amerikalı gazeteci ve yazarlara ait 1960'lı yıllarda yazılmış edebi gazetecilik örneklerini bir araya getirdiği antolojisinin önsözünde de, roman gibi okunabilir nitelikteki bu haber metinlerinin dönemin sarsıcı atmosferini yansıtabilme ihtiyacının bir ürünü olduğuna dikkat çekmiştir (Wolfe ve Johnson, 1990). 1989'da *Harper's Magazine*'de yayınladığı makalesinde de Wolfe, on dokuzuncu yüzyılda gazetecilik yapmış Dickens, Balzac ve (Emile) Zola'yı 'romancının kişisel deneyiminin ötesine geçerek bir muhabir gibi topluma yönelmek zorunda olduğu' varsayımıyla hareket etmiş yazarlar arasında anmakta, bir bakıma kendisini ve

genel olarak Yeni Gazetecilik akımının temsilcilerini, ilk romancı gazetecilerin mirasçısı olarak tanımlamaktadır. Wolfe, klasik haber örüntüsünden farklı olarak gazetecinin kişisel bakış açısını, hikayenin gücünü ve detaylı anlatımı ön plana alan bir habercilik anlayışı olarak açıkladığı Yeni Gazetecilik akımını etkileyen bir sonraki kuşak yazarlar arasında Ernest Hemingway, John Steinbeck gibi yirminci yüzyılın ilk yarısında gazetecilik deneyimleri ve edebi yapıtları arasında köprü kurmuş Amerikalı yazarların yanı sıra aynı yıllarda İngiliz edebi gazeteciliğinin önemli örneklerini vermiş George Orwell'i da anmaktadır (1990: s.19-20, 58). Wolfe'un kavramlarını geliştiren Norman Sims'in dikkat çektiği gibi, edebi gazeteciliğin, sonraki yıllarda Amerikalı yazarları da etkileyen üç farklı kuşaktan İngiliz öncüsü, sırasıyla Daniel Defoe, Charles Dickens ve George Orwell'dir (2007, s.13). Defoe'nin çağdaşı olan İngiliz edebiyatının büyük hiciv yazarı Jonathan Swift'i de Yeni Gazetecilik akımını ve genel olarak edebi gazetecilik geleneğini etkileyen öncüler arasında sayan Marc Weingarten, Swift'in hicivlerinin, 1970'lerde yoğun ironi ve argo yüklü anlatımıyla Yeni Gazetecilik akımı içinde Gonzo Gazeteciliği adıyla kendi tarzını yaratan Hunter S. Thompson'un röportajlarının öncü bir örneği olduğunu kaydetmektedir. Politik gazeteci de olan Swift, Weingarten'a göre sadece Amerikalı yazarları değil, George Orwell'i da etkilemiş ve yazarın düşünsel gelişiminde önemli rol oynamıştır (2005, s.11, 15). Nitekim Swift'ten bir asır sonra İngiliz romancı ve gazeteci Dickens da, 'Boz' takma adıyla yayınladığı ve 1830'larda Londra'da çalışan orta sınıfın gündelik yaşamını konu aldığı kurmaca ve röportajı birleştiren haberleriyle, Orwell'in 1930'larda yoksulluk ve eşitsizliğe odaklı edebi gazeteciliğine de ilk örnek oluşturmuştur (Weingarten, 2005; Goc, 2015, s.284). Weingarten, Orwell'in biyografisini yazan Bernard Crick'e atıfla, Orwell'in Dickens'ın "büyük bir gerçeği vurgulamak için küçük yalanlar söyleme" yeteneğine hayran kaldığına dikkat çekmekte ve "daha büyük bir duygusal ya da felsefi gerçeğe ulaşmak için bir suluboya ressamı gibi olayları ve karakterleri bulanıklaştırma"nın yıllar sonra Yeni Gazetecilik akımının da temel prensibi haline geldiğini vurgulamaktadır (2005, s.11,17). Dickens'ten Orwell'a ve sonrasında da Yeni Gazetecilere intikal eden kurmacayla gerçeklik arasındaki bu bilinçli sınır ihlalinin Orwell'in *Wigan İskelesi Yolu* adlı yapıtında belirginlik kazandığına dikkat çeken Fulford'a göre, Orwell'in yoğun gözlem ve araştırmaya dayalı oluşturduğu metnindeki aşırı yorumları dahi okura ters gelmemiş, aksine onları gazetecinin bir makine değil insan olduğuna ikna edebilmiştir (2017, s.85-87). Yeni Gazetecilik akımına ve genel olarak edebi gazeteciliğe yönelik eleştiriler de tam da bu nokta da yükselmiş, bir başka ifadeyle edebi gazetecilik formundaki metinlere ilişkin tepkinin kaynağını, edebi anlatımın haberin gerçekliğini ve bütünlüğünü zedelediği düşüncesi oluşturmuştur.

Geleneksel basının temsilcileri tarafından gerçekle kurgu arasındaki sınırı ortadan kaldırdıkları ve olaylara kendi bakış açılarını kattıkları iddiasıyla sert şekilde eleştirilen Yeni Gazeteciler Fulford'un da dikkat çektiği gibi, gerçeklik ihlali iddialarına temelde itiraz etmekle birlikte, gerçeği kimi zaman kurguyla birleştirdiklerini de inkar etmemişlerdir (2017, s.91). Yeni Gazetecilik akımının edebi gazeteciliği yeniden canlandırma girişimi de esasen profesyonel gazeteciliğin gerçeklik ve nesnellik iddiasına bir tepki olarak ortaya çıkmıştır. Nitekim profesyonel gazetecilik normları doğrultusunda haberi standart bir dil ve anlatıma dayalı aktaran geleneksel habercilik pratiğinin bilinçli ya da zorunlu olarak dışarıda bıraktığı bilgiyi açığa çıkarma amacındaki Yeni Gazeteciler, edebi gazeteciliği, gerçekliğin farklı boyutlarının kavranmasına imkan tanıyan alter-

natif bir haber söylemi geliştirebilmenin yolu olarak görmüşlerdir. Weingarten da, edebi anlatıma sadece biçim değil içerik geliştirmek amacıyla da yönelen Yeni Gazetecilik akımı temsilcilerinin, hikayeleriyle okurlarının dünyayı görme biçimini değiştirdiğini yazmaktadır (2005, s.6-7). Ters piramit tekniğiyle yapılandırılmış ve 5N1K'ya verilen yanıtlarla sınırlı klasik haber formatından farklı biçimde, gazetecinin bir olay ya da duruma dahil olarak yaşananları derinlemesine betimlediği bir haber formu ve haber üretim pratiği geliştirmiş olan Yeni Gazetecileri bir akım oluşturmaya yönelten, 1960'lı ve 70'li yıllardaki politik çatışma ortamı ve yoğun toplumsal ve kültürel değişimlerdir. Vietnam Savaşı, politik suikastler, sivil hak mücadeleleri, kadın hareketleri, kuşak çatışmaları, hippie kültürü, uyuşturucu tüketimi, rock and roll gibi karşı kültür hareketlerine ve sarsıcı politik gelişmelere sahne olan bu dönemde yaşanan çalkantılı sürecin geleneksel gazetecilik yöntemleriyle aktarılmadığını düşünen Yeni Gazeteciler (Goc, 2015, s.279), köklü edebi gazetecilik geleneğini eleştirel bir perspektifte yeniden tanımlamışlardır.

Norman Sims, tarz ve ölçütleri birkaç yüzyıl boyunca evrimleşerek gelişen edebi gazeteciliğin dönüşümünde, savaş, bağımsızlık, ekonomik bunalım gibi köklü değişikliklere yol açan gelişmelerin rol oynadığına dikkat çeker. Sims, on dokuzuncu yüzyıl sonunda umut verici bir başlangıç yapan edebi gazeteciliğin, Birinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda kişisel yorumdan yalıtılmış nesnel haberciliğin belirginleşen etkisi dolayısıyla verimsiz bir sürece girdiğini ancak özellikle de Büyük Buhran dönemiyle birlikte daha radikal ve alternatif bir habercilik anlayışı olarak geri döndüğünü ifade etmektedir (2007, s.20-22). Yirminci yüzyılın ilk yarısı, politik, ekonomik ve toplumsal alanda sarsıcı etki yaratan gelişmeleriyle, edebi gazetecilikte sonraki yıllarda tarz ve içerik olarak öncü sayılabilecek örneklerin verildiği yıllardır. Bu noktada, edebi gazeteciliğin Yeni Gazetecilik akımını da etkilemiş ya da daha açık bir ifadeyle akımın profesyonel gazetecilik ideolojisinin naif gerçekçiliğine yönelik protest tavrında doğrudan ya da dolaylı olarak etkisi olmuş öncü örneklerine değinmekte yarar söz konusudur.

Modern kapitalizmin yükselişe geçtiği yirminci yüzyılın başında, ekonomik ve toplumsal değişimin ortaya çıkardığı sorunları ve artan yoksulluğu protesto eden Amerikalı gazeteci ve yazar Jack London'ın, Londra'nın Doğu Yakası'ndaki gecekondu yaşamını konu alan *Uçurum İnsanları (People of the Abyss)* (1902) adlı romanı, belge ve tanıklığa dayalı edebi gazeteciliğin öncü örneklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Edebi gazeteciliğini ülkesinin sınırları dışına da taşıyan yazar, Londra'nın yeraltı dünyasına, metaforik anlatımla 'cehennem çukuru' diye nitelediği gecekondu bölgesine kılık değiştirerek inmiş ve romanını, bölgede aylarca yoksul halktan biri gibi yaşayarak oluşturmuştur (Weingarten, 2005, s.14-15). Weingarten, *Uçurum İnsanları'nı* öğrencilik yıllarında okumuş olan George Orwell'in yetiştiği sisteme karşıt bir politik bakış geliştirmesinde rol oynayan romanın Orwell'in *Paris ve Londra'da Beş Parasız* adlı edebi gazetecilik örneği yapıtındaki belirgin etkisine de dikkat çeker. London'dan otuz yıl sonra Orwell, aynı bölgeye ondan farklı olarak, Londra'daki orta sınıf yaşantısını terk etme isteğiyle gitmiş ve romanında bölgedeki bizzat deneyimlediği sefil yaşamı anlatmıştır (Weingarten, 2005, s.15-16). London'un çağdaşı Amerikalı gazeteci ve yazar Upton Sinclair'in Amerikan kapitalizminin açmazlarını, Chicago'daki mez-

bahalarda olumsuz koşullarda çalışmak zorunda kalan işçilerin dramı üzerinden anlattığı, Türkçe'ye de Şikago *Mezbahaları* adıyla çevrilmiş olan *The Jungle* (1906) romanı, edebi gazeteciliğin bir diğer öncü örneği, ayrıca araştırmacı gazeteciliğin de ilk örneklerinden biri olarak anılmaktadır. Erdem'in de kaydettiği gibi, *Appeal to Reason* adlı haftalık gazetenin çalışanı olarak Chicago'ya gönderilen ve et üretim alanlarında bizzat çalışarak bilgi toplayan Sinclair, yoğun gözlem ve belgeye dayalı romanıyla, kamuoyunun dikkatini et endüstrisine yönlendirmiş ve gıda güvenliği konusunda bir dizi yasal düzenlemeye gidilmesini sağlamıştır (2016, s.138). 1929'da başlayan ve İkinci Dünya Savaşı'yla sonuçlanan Dünya Ekonomik Bunalımı, edebi gazeteciliğin yeni yönelimlerle ivme kaydettiği bir dönem olmuştur (Sims, 2007, s.22). George Orwell'in *Wigan İskelesi Yolu*'nda İngiltere'deki yoksul ve çalışan kesimde yarattığı sarsıntılarla betimlediği buhran yılları Amerikalı gazeteci ve yazar John Steinbeck'in edebi gazeteciliğine de kaynaklık etmiştir. Steinbeck'in Büyük Buhran'ı Kaliforniya'daki işçi göçmenler üzerinden ele aldığı ünlü *Gazap Üzümleri* (*The Grapes of Wrath*) romanının, yazarın gazetecilik deneyimlerine, göçmenlerin yaşantılarına ilk elden tanıklık ederek kaleme aldığı haber ve makalelerine dayandığına dikkat çeken Jan Whitt, romanı, bakış açısı, diyalog kullanımı, olayların altında yatan derin gerçekleri savunması ve yazarın konuya dahil olduğu (immersion) bir anlatım içermesi bakımından edebi gazeteciliğe örnek göstermektedir (2006, s.42). *Gazap Üzümleri* her ne kadar kurgusal formun, roman türünün önemli bir örneği olarak kabul edilse de, romancılığı ve gazeteciliği arasında güçlü bağ oluşturmuş bir yazar olarak Steinbeck edebi gazeteciliğin öncüleri arasında önemli bir konuma sahiptir. Sims'in vurguladığı gibi, Steinbeck ve Hemingway dahil, edebi gazeteciliğin umut vadeden yazarlarının kurmaca türlere yönelmesinde, nesnel habercilik anlayışının yükselişi etkili olmuştur (2007, s.21). Bununla birlikte her iki yazar, düz ve hızlı bilgi aktarmaya yönelik habercilik pratiğini özgün yöntemleriyle aşmaya ve geliştirmeye çalışmış, tanınmış roman ve öykülerini gazetecilik deneyimleri üzerine kurgulamışlardır. Nitekim Hemingway'in ünlü *Çanlar Kimin İçin Çalıyor* (*For Whom the Bell Tolls*) (1940) romanı da, yazarın gazeteci olarak katıldığı İspanya İç Savaşı'ndaki (1936-1939) tanıklığının bir ürünüdür. İkinci Dünya Savaşı'nın ilk perdesi olarak değerlendirilen bu savaşa milis olarak katılan Orwell'in cephedeki günlüklerinden yola çıkarak yazdığı *Katalonya'ya Selam* (*Homage to Catalonia*) adlı yapıtı da, edebi gazeteciliğin önemli örneklerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Savaşlar, Sims'in de belirttiği gibi, tarihsel süreçte edebi gazeteciliğin yeni eğilimler çerçevesinde gelişmesinde zorlayıcı bir etken olmuştur (2007, s.20). İkinci Dünya Savaşı'nı *New York Herald Tribune* muhabiri olarak cephe izleyen Steinbeck'in savaş notlarından derlenen *Bir Savaş Vardı* (*Once There was a War*) (1959) adlı kitabı (Whitt, 2006, s.45), yazarın ilk elden deneyime dayalı gazeteciliğinin çarpıcı bir örneğidir. Steinbeck, kitabının önsözünde de dikkat çektiği gibi, "başta kendisini rakip görüp tepkiyle karşılayan profesyonel savaş muhabirleri gibi doğrudan haber aktarmak yerine", savaşın görünmeyen yüzünü sergilemeye, cepheye yaşananları bütüncül bir bakışla yansıtmaya çalışmıştır (Steinbeck, 2008, s.5-8). Steinbeck gibi Pulitzer ödüllü bir yazar olan John Hersey'in 31 Ağustos 1946'da *The New Yorker* dergisinde tam metin olarak yayınlanan *Hiroşima* (*Hiroshima*)'sı, Sims'e göre İkinci Dünya Savaşı haberciliğinde bir zirve noktasıdır (2007, s.22). Savaş süresince *Time* dergisi adına

savaş muhabiri olarak cephelerde çalışmış olan Hersey, atom bombasının atılmasının hemen ardından Hiroşima'ya giderek bombanın ardından yaşananları, hayatta kalan altı kişiyle yaptığı görüşmelere dayalı olarak kaleme almıştır (Erdem, 2016, s.138). Hersey'in olayı tanıkların ifadeleriyle sahne sahne anlattığı roman gibi okunabilir nitelikteki metni, Weingarten'a göre tüm bu özelliklerinin yanı sıra karakterlerin iç tepkilerini ve olay esnasında zihinlerinden geçen düşünceleri titizlikle tasvir etmesi bakımından Yeni Gazeteciliğin öncü bir örneğini oluşturmaktadır (2005, s.24). Hersey'den ve genel olarak edebi gazeteciliğin köklü mirasından esinlenen Yeni Gazetecilik akımı yazarları, toplumsal ve güncel konuları ele aldıkları röportaj ve roman türünü birleştiren oldukça özgün ve sıra dışı sayılabilecek nitelikteki metinleriyle, 1960'lı ve 70'li yıllarda edebi gazeteciliğe yeni bir boyut kazandırmışlardır. Akımın öncüsü Tom Wolfe altkültürlere odaklandığı anlatıları, Hunter S. Thompson kurgu ve gerçeğin iç içe geçtiği yoğun ironi taşıyan röportajlarıyla temelini attığı 'Gonzo' gazeteciliği, Norman Mailer Vietnam Savaşı'nın protesto edildiği bir gösteriyi konu alan *Gecenin Orduları (Armies of the Night)* (1968) romanıyla popülerleşirken, akımın bir edebi gazetecilik klasiği haline gelen örneği Truman Capote'nin *Soğukkanlılıkla (In Cold Blood)*(1966) adlı romanı olmuştur (Weingarten, 2005). Nitekim Capote'nin bir gazete haberinden yola çıkarak Kansas'taki çiftçi bir ailenin cezaevinden yeni çıkmış iki kişi tarafından öldürülmesi olayını uzun vadeli bir araştırmayla ortaya koyduğu ve sıradan bir gazete haberi olan Clutter ailesi cinayetinin tüm boyutlarıyla ve suçun toplumsallığını sorgulatacak şekilde ele alındığı roman, edebi gazeteciliğin tarz ve anlayışını yansıtan klasikler arasında önemli bir yer edinmiştir.

Sims'in de vurguladığı gibi edebi gazetecilik, gazetecilikte hikaye anlatımına yönelik çok daha geniş bir duyarlılığın ve anlatı dürtüsünün bir parçasıdır (2007, s.11). Edebiyat ve gazetecilik deneyimlerini birleştirmiş yazarlar, hakim haberciliğin rutini ve doğruları karşısında, okura, gündelik hayatın akışında gözden kaçan durum ve olayların yakından ve derinlemesine betimlendiği hikayeler anlatabilmenin uğraşı içinde olmuşlardır. Gazetecinin hakim anlayış içinde yabancılaştığı ve ötekileştirdiği insana ve topluma dair her konu, edebi gazetecinin temel kaynağını ve hikaye kurma gerekçesini oluşturmaktadır (Gönden, 2019, s.302). Türkiye'de Yaşar Kemal'in edebi röportajlarıyla tanınan ve Keeble'in dikkat çektiği gibi, birçok coğrafyada tarihi kökenleriyle açığa çıkarılmaya çalışılırken uluslararası bir araştırma alanı konumuna yükselen edebi gazetecilik, son yıllarda gazetecilikte hızlı ve yüzeysel haber üretimine karşı zaman ve emek sarf edilmiş haberin önemini vurgulayan 'yavaş gazetecilik' kavramına karşılık olarak da kullanılabilir hale gelmiştir (2018, s.1). Dolayısıyla günümüzde yavaş gazetecilik gibi, internet ve medya teknolojisindeki gelişmelerle birlikte haberciliğin geleceğine yön verecek kavramlar olarak öne sürülen immersive gazetecilik, dijital hikaye anlatıcılığı gibi birbiriyle ilişkili kavramların da esasen köklü bir geleneğe sahip edebi gazeteciliğin temel nitelikleri olduğu göz ardı edilmemelidir. Orwell gibi, edebi gazeteciliğin öncüsü ve temsilcisi konumundaki yazarların gazetecilik pratiklerine ve anlayışlarına yakından bakmak, bu noktada daha da önem kazanmaktadır.

2. George Orwell: Yaşamın İçinde/n Bir Gazeteci

George Orwell'in günlüklerini derleyen Peter Davison, kitaba yazdığı giriş metninde,

Orwell'in, biyografisinin yazılmasına şiddetle karşı çıktığını, bununla birlikte yaşamının çok büyük bölümünü ve düşüncelerini içeren günlüklerinin ironik bir biçimde onun otobiyografisi niteliğini taşıdığını ifade eder (2019, s.9). Orwell'in çeşitli gazetelerde, dergilerde ve BBC'de görev yaptığı dönemlerdeki metinlerini ve yanı sıra mektuplarını da derlemiş bir akademisyen olan Davison ve Orwell üzerine çalışmış diğer araştırmacıların (Williams, 1985; Keeble, 2001, 2014) genel vurgusu, yazar Orwell'in, kişisel tarihi ve döneminin sarsıcı gelişmeleri göz ardı edilerek açıklanamayacağı yönündedir. Kuşkusuz çoğu yazar için de aynısı geçerli ise de, "tek bir hayata emperyalizm, devrim, yoksulluk gibi deneyimleri ilk elden yaşayarak sığdırabilmiş" (Williams, 1985, s.85), 'Hint İmparatorluk polisi' Eric Arthur Blair'dan sosyalist yazar George Orwell'a evrilmiş ve hakkındaki sert eleştirilerin arkası kesilmemiş Orwell söz konusu olduğunda açıktır ki bu vurgulama ihtiyacı daha fazla hissedilmiştir.

Eric Arthur Blair ya da Williams'ın ifadesiyle, "genel ve kişisel tarihin zorlamasıyla -iş olarak- seçtiği" (1985, s.33) ve ünlendiği adıyla George Orwell, 24 Haziran 1903'te, babasının devlet memuru olarak görev yaptığı İngiliz sömürgesi altındaki Hindistan'da dünyaya gelir. Öğrenimini İngiltere'nin köklü okullarından Eton Kolej'de tamamlar. 1922-1927 yılları arasında yine sömürge konumundaki Burma'da, 'Hindistan İmparatorluk Polis Kuvvetleri'nde çalışan Orwell'in ileride yazarlık motivasyonun itici gücü haline gelecek olan emperyalizm, otorite, sömürü ve eşitsizlik karşıtlığı, kendisinin de dile getirdiği gibi, bu dönemde filizlenir:

"Beş yıl Hindistan Emniyet Teşkilatı'nda çalıştım ve o sürenin sonunda, hizmet ettiğim emperyalizmden öyle yakıcı bir biçimde nefret ettim ki, muhtemelen anlatamam. İngiltere'nin serbest ortamında böyle bir şey bütünüyle anlaşılabilir. Emperyalizmden nefret etmek için onun bir parçası olmanız gerekir." (Orwell, 2018, s.150).

Burma'daki görevinden esinlenerek yazdığı ve emperyalizmi eleştirdiği simgesel anlatısı *Bir Fili Vurmak (Shooting an Elephant)*'tan otoriter bir dünya düzeni betimlediği ve bugün de en popüler son romanı *1984*'e uzanan süreçte geniş bir konu yelpazesinde çok sayıda metne imza atan "Orwell'in romanlarını ve gazeteciliğini ortalamanın üstüne çıkaran şey, onun ilk elden deneyimidir" (Young, 2017, s.136). Ekonomik durgunluk ve faşizm yıllarında gelişen yazarlık kariyeri boyunca kendini sürekli bu olgularla yüz yüze getiren Orwell, kısmen yazarlığın başlangıç zorluklarından kısmen de kurulu düzenle ilişkilerini koparmanın bir yolu olarak gördüğünden işsiz ve beş parasız kalır (Williams, 1985, s.33). 1930'ların başında Avrupa kentlerinin kenar semtlerinde yaşanan sefaleti kendi gözlem ve deneyimleri üzerinden anlattığı *Paris ve Londra'da Beş Parasız*, kurulu tahakküm düzeninin bir parçası olmanın verdiği suçluluk duygusundan kurtulmak ve bunun için de 'ezilenlerin yanında ve onlardan biri olmak' düşüncesiyle" (Orwell, 2018, s.154) yazarlık sancıları çektiği bu dönemin ürünüdür. Williams'ın da not düşüğü gibi, aslında bir günlük şeklinde yazılan *Paris ve Londra'da Beş Parasız* da Orwell, gözlem malzemesini de içeren bir biçim bulmuş ve bunu roman türüyle kaynaştırmak istemiştir (1985, s.42, 45). Böylece edebi gazeteciliğin ilk örneklerinden birini kaleme almış olan yazarın yoğun gözlem ve tanıklığa dayalı bu formdaki ikinci yapıtı, İngiltere'nin sanayi bölgelerindeki maden işçilerinin çalışma ve yaşam koşullarını anlattığı *Wigan İskelesi Yolu*'dur.

İdeolojik katılıktan çekinen ve politik yönelimini, dönemindeki gelişmeleri yakından

izleyerek ve deneyimleyerek keşfetmeye çalışan Orwell'in sosyalizme yakınlaşmasında gazeteci ve milis olarak katıldığı 'İspanya İç Savaşı' (1936-1939) etkili olmuştur (Williams, 1985). Başta muhabirlik niyetiyle gittiği savaşta POUM (Birleşik Marksist İşçi Partisi) milis gücüne katılarak cepheye girme nedeni, kendi ifadesiyle 'faşizme karşı ve dürüstlük uğruna' mücadele etmektir (Orwell, 1985, s.59). Orwell, savaş sırasında tuttuğu günlüklere hareketle yazdığı yine edebi gazetecilik formundaki *Katalonya'ya Selam*'da, İspanya'daki toplumsal devrimi, savaşın yol açtığı yıkımı ve faşizm mücadelesinde Cumhuriyetçi cephede anarşistler ve komünistler arasındaki derin ayrılıkları anlatır. Orwell'in ünlü ve çok tartışılan *Hayvan Çiftliği* romanının çatısını da, bu derin ayrılıktan dolayı yaşadığı hayal kırıklığı oluşturmuştur. Nitekim romanın Türkçe çevirisini yapan Celal Üster'in dikkat çektiği gibi, İspanya İç Savaşı'nda Stalinci olmayan 'sol'un, Sovyetler Birliği yanlısı 'yoldaşlar'ının ihanetine uğraması karşısında Sovyetler Birliği sosyalizmine tepki geliştiren yazar (2007, s.12), Ukrayna baskısına yazdığı ön-sözde *Hayvan Çiftliği*'ni İspanya sonrasında, 'Sovyet efsanesini teşhir eden bir hikaye' olarak tasarladığını yazmaktadır (Williams, 1985, s.67). Williams'a göre Orwell, yaygın kanının aksine "İspanya'dan inançlı bir devrimci sosyalist olarak dönmüş", öte yandan "sosyalist hareketin yeniden canlanması için Sovyet efsanesinin yıkılması gerektiği" düşüncesiyle yazdığı *Hayvan Çiftliği*, ileride 1984'le birlikte, "kendisinin en azından yanıltıcı bulacağı bir Orwell görüntüsünün yerleşmesine yol açmıştır (Williams, 1985, s.57-58, s.66-68).³ Keza Nick Stevenson, "Orwell'in bazen bir Soğuk Savaş dönemi ideoloğu olarak hatırlanmakla birlikte bunun en iyi ihtimalle yazarın esas durduğu noktadan uzaklaştırılmasına karşılık geldiğini" belirtmekte ve Orwell'i "gerek Sol gerekse Sağ'ın ideolojik katılımdan çekindiği için kendini daha insani ve daha az acımasız bir toplum mücadelesine adanmış biri" olarak nitelendirmektedir (2017, s.197-198). "Orwell'in teorik sorunlarının, aynı zamanda ne yapması gerektiği konusunda yaşadığı acil bunalıma karşı pratik tepki işlevi gördüğünü" vurgulayan ve yazarın kendisinden ve döneminden 'soyut eleştirel bir sorun gibi' ele alınmasına karşı çıkan Williams'a göre Orwell 'iktisadi ve siyasi bir sistem olarak' kapitalizme dair derinlikli bir kavrayış geliştirememiş olmakla birlikte, 'gerçek İngiltere'nin yüzeye çıkarılmasını', savaşın 'devrimci savaşa' dönüştürülerek hem faşizmin hem de kapitalizmin işinin bitirilmesini gerçekten istemiş," bunun için de katılımcı bir mücadele içinde olmuştur (1985, s.26-31, s.85-86). Nitekim, "1936'dan bu yana yazdığım ciddi eserlerin her satırı, doğrudan ya da dolaylı olarak, totalitarizme karşı durarak ve -benim anladığım biçimiyle- demokratik sosyalizmi destekleyerek yazıldı" diyen Orwell (2017, s.13), bu satırlara yer verdiği *Neden Yazıyorum* (1946) başlıklı denemesinde, döneminin gerçekleri karşısında politik bir tavır almanın kaçınılmazlığını ve aynı zamanda bunun kendisi için bilinçli bir yöneliş olduğunu anlatır. Kısa hayatında uzun bir evreyi kapsayan gazetecilik deneyimi ise, politik ve sanatsal amaçlarını birleştirme arayışında ona kendini tanıma ve geliştirme olanağı sunmuş, romancılığı için bir ön hazırlık süreci oluşturmuştur.

Orwell'in romancılığına kıyasla genelde göz ardı edilen gazetecilik yönüne özel

3 Benzer şekilde Celal Üster de her iki metnin, "nedamet getirmiş bir komünistin, bütün dünyayı devrimin kaçınılmaz sonuçlarına karşı uyarmak için kaleme aldığı yapıtlar" olarak birer Soğuk Savaş propaganda aracına dönüştürüldüğüne işaret etmektedir. Orwell'in hem Sağ hem Sol kesim tarafından yanlış sahiplenildiğini vurgulayan Üster'e göre "Sol'un bazı kesimleri, Orwell'i 'karşıdevrimci' ilan etmiş; Sağ'ın kimi kesimleri de *Hayvan Çiftliği* ve *BinDokuzYüzSeksenDört*'ü, komünizme yöneltmiş en güçlü yazınsal eleştiriler arasında saymışlardır (2007, s.13).

önem atfeden ve bu konu üzerine çalışan Keeble, farklı incelemelerinde Orwell'in gazeteciliğindeki çok yönlülüğe ve gerek habercilik pratiği gerekse okur/dinleyici ile kurduğu ilişki bağlamında bugünden bakıldığında öncü ve alternatif sayılabilecek boyutlara dikkat çeker (Keeble, 2001; 2014; 2018). Keeble'a göre gazetecilikte kendini keşfetme ve geliştirme imkanı bulan Orwell, ticari gazeteciliğin temelde basın baronlarına ve propagandaya hizmet ettiğinin bilinciyle, görev yaptığı bu mecralarda alternatif bir dil ve üslup geliştirme çabasında olmuş, ayrıca gazeteciliğini hem İngiltere hem de Amerika Birleşik Devletleri'ndeki küçük ölçekli sol kanat yayınlara yoğunlaştırmıştır (2001, s.403). Gazeteciliğin Orwell'in otantik yaşam arayışına büyük ölçüde cevap verdiğini, deneyimini sınıfının dar çerçevesi dışına taşıma fırsatı sunduğunu belirten Keeble, yazarın Paris'te berduşlar ve bulaşıkçılarla yaşadığı deneyimin, Wigan yolculuğunun ve İspanya İç Savaşı'na katılmasının belgesel amaçlı kullanıldığı gazeteciliğini buna örnek gösterir (2001, s.403). Orwell, ilk elden deneyimleri üzerine kurguladığı ve kendi özgün yöntemleriyle geliştirdiği edebi gazetecilik formundaki metinleriyle, günümüzde okuru/izleyiciyi hikayenin içine çekme amaçlı bir gazetecilik pratiği olarak dijital teknolojinin olanaklarıyla geliştirilmeye çalışılan 'immersive gazeteciliğin' de ilk örneklerini vermiştir (Keeble, 2018). Uzun yıllar *The Observer*'da ağırlıklı kitap eleştirileri yazan, İkinci Dünya Savaşı sırasında da iki yıl *BBC*'de görev yapan Orwell, *The Tribune*'de edebiyat editörü olarak çalıştığı dönemde (1943-1947), tarihe yön veren politik, ekonomik, kültürel meseleleri zengin deneyimleri çerçevesinde yorumladığı, ayrıca okuyucularıyla diyalog geliştirdiği kendine özgü sütunlarıyla özgün ve yaratıcı bir gazetecilik deneyimi ortaya koymuştur (Keeble, 2001). Yazar, kendisine ve *Tribune*'e gönderilen okur mektuplarını yanıtladığı ve okurla etkileşime geçtiği "As I Please" başlıklı sütunuyla, Keeble'a göre birçok yönden blog yazarlığına da bir ilk örnek (proto-blogger) oluşturmuştur. Orwell'i 'aforizmanın efendisi' olarak da tanımlayan araştırmacı, yazarın aforizmalar aracılığıyla gazeteciliğin en iyi unsurlarından olan özlülük, özgünlük, ahlaki ve politik aciliyet duygusunu bir araya getirdiğini ifade eder (Keeble, 2014). Orwell'in gazeteciliğinde dikkat çekici biçimde öne çıkan özlü ve doğrudan anlatımı, onun dilin kullanımı konusundaki hassasiyetiyle de ilintilidir. Nitekim Orwell'in "açık ve net yazabilmeyi ve düşünebilmeyi ahlaki bir sorumluluk olarak kabul ettiğine dikkat çeken Young, yazarın dilin kötüye kullanımına ve politik dildeki örtmecelere işaret ettiği *Politika ve İngiliz Dili* (1946) adlı makalesini ve dil zenginliğinin yok edilmesi yoluyla, politik çıkarlar uğruna düşüncenin bilerek çarpıtılmasını anlattığı ünlü 1984 romanını buna örnek gösterir (2017, s.138-139). Orwell, Jeffrey Meyers'in de çarpıcı biçimde özetlediği gibi, politik çekişmenin kötücüllüğü ve sahtekarlığıyla defalarca sarsılmış ve bu doğrultuda gazeteciliğini politikacıların yalanlarına ve bariz korku salma taktiklerine, inisiyatiften yoksun basına ve pasif topluma hücum amaçlı kullanmıştır (2005, s.92). Bu bağlamda, günümüzde dünya ölçeğinde yükselişte olan otoriter liderlerin olgusal gerçekleri yok sayma ve değersizleştirme yönündeki eğilimleri, Orwell'i yine 1984 distopyasıyla popüler hale getirmişse de, yazarın bu kurgusal anlatısına da esin kaynağı olan öngörü ve tespitlerinin yer aldığı gazete/dergi yazılarının da, iktidar düzeneğinin işleyişini tüm yönleriyle kavramak açısından önemli ipuçları barındırdığını ifade etmek mümkündür.

Kuşkusuz özgün gazetecilik pratikleriyle de, alternatif medya arayışlarında dikkate alınması gereken bir yol gösterici konumunda olan Orwell'in bu çalışmanın konu

aldığı *Wigan İskelesi Yolu*'nun hazırlık sürecini de kapsayan günlükleri, yazarın kişisel yaşamına, gazeteciliğine ve yazarlığına bir bütün olarak bakma olanağı sunmaktadır (Orwell, 2019). Yazarın 1931-1949 yılları arasında tutmuş olduğu günlükler, dönemin politik, ekonomik ve toplumsal iklimiyle birlikte, kendine konfordan uzak bir yaşam seçmiş, kısa hayatını maddi sıkıntılar ve sağlık sorunlarıyla boğuşarak geçirmiş ve her koşulda sosyal adaletçi bir yaklaşımla tarihin akışına müdahale etmeye çalışmış bir gazeteci yazar portresi ortaya koymaktadır. Günlüklerin Orwell'in röportaj haberciliği pratiğini yansıtmaları açısından en ilgi çekici bölümünü oluşturan ve kitapla karşılaştırmalı inceleme ve değerlendirmelere de konu olmuş olan *Wigan İskelesi Yolu* günlük notları (Williams, 1985; Pearce, 1997; Fulford, 2017), yazarın yaşamıyla bütünleşmiş gazetecilik perspektifini ve edebi gazeteciliğinde gözlem ve saha notlarından nasıl yararlandığını anlamak açısından bu çalışmaya da kaynaklık etmiştir. Sonuçta 'politik yazarlığı sanata dönüştürmek isteyen'⁴ ve bu amaçla gazetecilik ve edebiyatı bir araya getiren Orwell için her koşulda önemli bir araç ve kaynak işlevi gördüğü son derece açık olan günlükler, -özelde de *Wigan İskelesi Yolu*'nun günlük notları, Orwell'in daha az bilinen gazeteci yönünü keşfetmek isteyenler için de özel ve önemli bir doküman niteliği taşımaktadır.

3. Gazeteciliğe Ebedi Bir Miras: Wigan İskelesi Yolu

George Orwell, edebi gazeteciliğin özelliklerini tanımlama uğraşındaki yazar, kuramcı ve araştırmacılar tarafından bu alanda bir öncü olarak anılmış ve metinleri referans kabul edilmiş bir yazardır. Edebi gazeteciliğin belirgin unsurlarında ve asıl önemlisi de, hakim habercilik normları karşısında temsil ettiği değerlerle protest bir anlayışa dönüşmesinde Orwell'in mirasının güçlü etkisini yansıtan en önemli metinlerden biri de *Wigan İskelesi Yolu*'dur. 1936 yılında, yayıncısı Victor Gollancz'ın önerisi üzerine, ekonomik bunalım döneminin sarsıntılarının en ağır koşullarda yaşandığı İngiltere'nin sanayi bölgelerinde keşfe çıkan yazar (Orwell, 2019, s.48), işsizliğin ve sefaletin yoğun olduğu maden kasabalarındaki çalışma ve yaşam mücadelesine odaklandığı ve ilk elden gözlemlerine, derinlemesine görüşmelere ve araştırma raporlarına dayandığı metninde, röportaj ve roman formunun anlatım olanaklarını bir arada kullanarak, edebi gazeteciliğin öncü örneklerinden birini vermiştir. Dolayısıyla *Wigan İskelesi Yolu*, edebi gazeteciliğin özelliklerine uygunluğu kadar, bu özelliklerin tanımlanması ve kavramsallaştırılmasındaki öncü etkisi itibarıyla de ele alınmayı hak eden bir metindir.

Wigan İskelesi Yolu'nu, Orwell'in politik yazarlığını geliştirme arayışının bir ürünü ve edebiyat ve gazetecilik deneyimi arasında kurduğu bilinçli bağın en çarpıcı örneği olarak değerlendirmek mümkündür. Nitekim işçi sınıfını yakından tanımak ve sosyalizm konusundaki tavrını netleştirmek isteyen (Orwell, 2018, s.127) yazar, sol eğilimli yayıncı ve hümanist Gollancz'ın görevlendirmesiyle işsizliğin yoğun olduğu Lancashire ve Yorkshire'da araştırma yapmak üzere çıktığı yolculuğu (Orwell, 2018, s.80), bu isteğini gerçekleştirmek açısından da bir fırsat olarak görmüş ve iki ana bölüme

4 Orwell'in politik yazarlık ve sanatı birleştirme isteği, politik yazarlığı desteklemek amacıyla 2009'dan bu yana politik roman ve gazetecilik kategorisinde verilen Orwell Ödülleri'ne de eşin kaynağı olmuştur. Orwell Vakfı'nın desteklediği ve *University College London* tarafından düzenlenen "Orwell Ödülleri", gazetecilik dalında röportaj ve politik eleştiri türünde çalışmalara verilmektedir (Bkz: <https://www.orwellfoundation.com/the-orwell-prizes/>).

ayırdığı kitabının ilk yarısında maden bölgelerindeki zorlu koşulları, ikinci bölümde de, gözlem ve incelemeleri çerçevesinde sosyalizm konusundaki düşüncelerini ve sosyalizmin İngiltere'deki durumunu anlatmıştır. *Wigan İskelesi Yolu*, Orwell'in, sosyalizmin işçi sınıfının yaşam koşullarının iyileşmesi ve sosyal adaletin sağlanması açısından en iyi sistem olduğunu ancak özellikle sorunlara uzaktan bakan orta sınıf sosyalistlerin tutumu nedeniyle başarısızlığa mahkum edildiğini ileri sürdüğü ikinci bölümü de kapsayacak şekilde, Mart 1937'de *Sol Kitap Kulübü* (Left Book Club) tarafından aynen yayınlanmıştır (Orwell, 2019, s.117-118). İkinci bölümün orta sınıf ve sosyalist okurlardan tepki görebileceğini düşünen ve kitabın önsözüne bu yöndeki uyarısını not düşen yayıncı Gollancz (Williams, 1985, s.52; Pearce, 1997, s.411)'in tüm çekincesine rağmen metni aynen yayınlamış olması, Orwell'in dürüstlüğüne yönelik güvenin ve edebi gazeteciliğine verilen desteğin önemli bir göstergesi olarak okunabilir. Edebi ve politik amaçlarını bir araya getirme uğraşı içindeki Orwell, dönemin hakim yayın organlarında gazeteci olarak görev yaptığı ve dünyayı ilgilendiren konu ve sorunlara çeşitli türdeki yazılarıyla işaret ettiği bu süreçte, ticari basın dışında politik gazeteciliğini pratikte hayata geçirebileceği, Sol Kitap Kulübü gibi, alternatif platformlara yönelmiştir (Keeble, 2001; 2014). *Wigan İskelesi Yolu*, gazeteciliğe ve yazarlığa politik bir misyon atfeden Orwell'in sesini duyurmak ve fikirlerini ifade etmek için iki alana özgü unsurları bir arada kullandığı ve olayları bu temel amaca hizmet edecek şekilde yeniden düzenlediği bir edebi gazetecilik örneği olarak, ilerleyen yıllarda forma özgü temel unsurların tanımlanmasında yol gösterici olmuştur.

Amerikalı gazeteci Tom Wolfe'un 70'li yıllarda Yeni Gazetecilik akımı kapsamındaki metinlerin özelliklerinden hareketle kavramsallaştırdığı edebi gazeteciliğe özgü dört anlatım tekniği –'sahne sahne tasarımı', 'üçüncü kişi bakış açısı', 'tam diyalog kaydı' ve 'durum ayrıntıları'- (Wolfe, 1990, s. 46-48), Orwell'in kendi özgün yöntemleriyle ve çeşitli nüanslarla uygulamış olduğu tekniklerdir. Wolfe'un onsekizinci ve ondokuzuncu yüzyılın toplumsal gerçekçi romanının da yapıtaşları olduğunu vurguladığı, keza Orwell'in da Dickens gibi tarz ve üslubuna öykündüğü gazeteci yazarlardan etkilenerek geliştirdiği temelde anlatının/hikayenin gücüne hizmet eden bu anlatım teknikleri, Wolfe (1990) ve Sims (2007)'in dikkat çektiği gibi, yazara ya da metne göre nüans düzeyinde farklılık gösterebilmekle birlikte, 'sahne sahne tasarımı', edebi gazeteciliği karakterize eden temel özelliklerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Sonuçtan ayrıntılara inen özetleyici nitelikteki klasik haber örüntüsünden farklı olarak olayın, her biri kendi içinde önemli ve bütünün bir parçası olan sahneler/bölümler halinde yeniden düzenlenmesini ifade eden 'sahne sahne tasarımı', edebi gazetecilik metinlerinin roman gibi okunurluğunu ve kalıcılığını sağlayan başat özelliktir. Williams'a göre *Wigan İskelesi Yolu*, yazarın deneyimine dayalı olarak belli bir etki oluşturabilmek amacıyla olaylara biçim ve düzen verdiği, anlatının parçası olmayan ara kişi ve deneyimleri, belgesel niteliği gözeterek şekilde dışarıda bırakarak edebi bir seçme ve düzenleme süreci yürüttüğü bu anlatım tekniğine çok iyi bir örnek oluşturmaktadır (1985, s.49-50). Nitekim Orwell, gözlem notları, görüşme kayıtları ve topladığı dokümanlar üzerinden yeniden yapılandırdığı ve iki ana bölüme ayırdığı *Wigan İskelesi Yolu*'nun ilk bölümünde okura maden kasabalarındaki çalışma ve yaşam koşulları, yoksulluk ve işsizlik sorunu hakkında ayrıntılı bir resim çizmeye çalışmış; yedi alt kısımdan/sah-neden oluşan bu bölümde sırasıyla 'araştırma sürecinde konakladığı pansiyondaki

izlenimlerini', 'kömür madenlerindeki çalışma koşullarını', "madencilerin sosyal ve ekonomik durumunu", 'maden bölgelerindeki konut ve barınma koşullarını', 'işsizlik meselesini', 'beslenme sorununu' ve 'sanayi kentlerinin genel görünümünü" ortaya koymuştur. Yazar altı kısımdan oluşan ikinci bölümde de, ilk bölümde tanımladığı soruna çözüm olarak önerdiği sosyalizm hakkındaki görüşlerine yer vermektedir. Williams'ın dikkat çektiği gibi, "deneyimin önce 'içinde' sonra 'dışında' yer alan ve iki bölüm arasındaki temel bağlantıyı oluşturan" (1985, s.49) Orwell'in anlatıdaki konumuna bağlı olarak birinci ve üçüncü kişi bakış açısı arasında geçişkenliğe izin veren bir anlatım dili kullandığı görülmektedir. Orwell'in *Wigan İskeleyi Yolu*'nda, okurla bağlantı kurabilmek ve duygusal yoğunluğu artırmak için başvurduğu otobiyografik anlatım dili, gazetecinin kişisel sesini ve bakış açısını ön plana alan Yeni Gazetecilik akımı yazarları tarafından da kullanılmıştır. Nitekim Wolfe, edebi gazetecilik metinlerinin yazara her şeyi bilen konumunda daha geniş bir perspektiften yazma olanağı sunan 'üçüncü kişi bakış açısı anlatımı' özelliği taşıdığını belirtmekle birlikte, özellikle Hunter S. Thompson ve Norman Mailer'in anlatılarında, birinci kişi bakış açısının ve otobiyografik bir dilin hakim olduğunu da not düşmektedir (1990, s.195, 212). Bu noktada Norman Sims'in edebi gazeteciliğin özellikleri arasında tanımladığı ve hikayeyi kimin anlattığına işaret eden 'ses' unsuruna da değinmek gerekir. Sims'e göre, yazarın kişiliğini ortaya koymasına izin veren 'ses' unsuru, edebi gazeteciliği, objektiflik iddiasındaki standart gazetecilik formlarından ayırmaktadır. Edebi gazetecilikte 'ses'in, okura yazarın iş başında olduğunu göstermek için su yüzüne çıktığını belirten Sims, teşhis edilebilir bir ses ve tarza sahip öncü edebi gazeteciler arasında Orwell'i da anmaktadır (1984, s.2, 2007, s.19). *Wigan İskeleyi Yolu*'nda Orwell'in sesini yüzeye çıkararak, diğer edebi gazetecilik metinlerinde olduğu gibi, onun ilk elden deneyimidir. Fulford'un belirttiği gibi, bir görev üzerine kaleme aldığı bu metni büyük bir tutku ve empati duygusuyla tamamlamış, kendisini de hikayeye dahil etmiştir (2017, s.85-86). Young, yaşam hikayesini anlatılarının bir parçası haline getirmiş olan Orwell için "sadece yazmakla kalmıyor, yazdığı gerçekleri aynı zamanda yaşıyordu" der (2017, s.137). Kişisel tarihine ve yazarlık sancılarına bağlı arayışları sırasında gazetecilikte kendini geliştirme olanağı bulan Orwell, Fulford'un dikkat çektiği üzere, bir gazetecinin sahip olduğu gücün dünyayı hikayeler anlatarak anlamlandırmaktan kaynaklandığını 1930'larda kendi özgün yöntemleriyle öğrenmiş ve 60'lı ve 70'li yıllarda aynı güdülerle hareket eden Yeni Gazetecilik akımına öncülük etmiştir (2017, s.89).

Anlık ve yüzeysel enformasyon akışı karşısında hikayenin gücünü savunan Yeni Gazetecilik akımının öncüsü Wolfe'un edebi gazeteciliğin bir diğer özelliği olarak tanımladığı 'tam diyalog kaydı', formu akredite kaynakları öncelikli referans kabul eden ve seçili alıntılarla sınırlı klasik habercilik anlayışından ayıran önemli bir özelliktir. Orwell'in *Wigan İskeleyi Yolu*'nun hazırlık sürecini de kapsayan günlükleri, yazarın gözlemlediği durumları, gördüğü karakterleri, duyduğu diyalogları sürekli olarak not ettiğinin önemli bir belgesidir (2019, s.49-114). Orwell, *Wigan İskeleyi Yolu*'nun hazırlık aşamasında yoğun gözlem ve görüşmeye dayalı bir araştırma süreci yürütmüş olmakla birlikte, anlatıda, doğrudan ve uzun uzadıya diyaloglar yerine dolaylı aktarım tercih edilmiş, ifadeler gözlem ve izlenimlere dayalı olarak aktarılmıştır. Bununla birlikte *Wigan İskeleyi Yolu*, Wolfe'un 'durum ayrıntıları' olarak kavramsallaştırdığı, karakterlerden mekanlara konuya dair her unsurun ayrıntılı tasvirini ifade eden anlatım özelliği

açısından oldukça zengin bir metindir. Nitekim toplumsal gerçekçi romandan yoğun izler taşıyan *Wigan İskelesi Yolu*'nda, karakterlerin fiziksel görünümü, davranış biçimleri, ruh halleri ve yanı sıra mekanlara dair tüm detaylar, okurun zihninde canlandırabileceği şekilde güçlü tasvirlerle anlatılmıştır. Bu noktada, Norman Sims'in, edebi gazeteciliğin güçlü bir özelliği olarak öne sürdüğü ve Wolfe'un tanımladığı anlatım tekniklerini de kapsayıcı nitelikteki 'immersion' kavramına dikkat çekmekte yarar sözkonusudur. Edebi gazeteciliğin, standart gazeteciliğin aksine karmaşık ve zor konulara 'dalmayı' (immersion) gerektirdiğine işaret eden Sims, 'immersion' kavramıyla, yazarın konuyu derinlemesine ve olayın öznesi haline gelerek araştırdığı, okurda olayı bizzat yaşamış etkisi yaratmayı amaçlayan bir hikayeleme tekniğinden söz etmektedir (Sims, 1984, s.2; Sims, 2007). Bugün gazetecilikte yeni anlatı biçimlerine ve okur katılımına imkan veren internet teknolojisi aracılığıyla geliştirilmeye çalışılan 'immersive' uygulamasının esasen uzun zamandır edebi gazeteciliğin önemli bir özelliği olduğuna dikkat çeken Keeble da, 'immersive' gazeteciliğin öncüleri arasında ilk olarak Jack London'u ve George Orwell'i anmaktadır (2018, s.15). Keza her iki yazar da formun seçkin örnekleri arasında kabul edilen metinlerinde, yaptıkları işi anlatırken bir biçimde edebi gazeteciliğin 'immersion' özelliğini vurgulamışlardır. *Uçurum İnsanları*'nda, "Doğu Yakası'nın derinliklerine 'dalmak' ve olup biteni kendi gözlerimle görmek istedim"(London, 2015, s.11) diyerek Londra'nın yoksul semtlerini dolaşan London gibi Orwell da, 'ezilenlerin arasına inmek' için önce Londra ve Paris'te, ardından Manchester yakınlarındaki Wigan bölgesinde keşfe çıkmış ve tüm bu deneyimler, Williams'ın dikkat çektiği gibi, "okurun olayların kendi başından geçtiği duygusuna kapıldığı" (1985, s. 84) güçlü ve gerçekçi metinler ortaya çıkarmıştır.

Wigan İskelesi Yolu'nu edebi gazetecilik açısından güçlü ve öncü kılan sadece biçim ve anlatım özellikleri değil, aynı zamanda konusu ve belgesel nitelikteki içeriğidir. İngiltere'nin ekonomik durgunluk ve yaygın bir işsizlik dönemi yaşadığı 1930'lu yıllarda, ülke nüfusunun üçte ikisini oluşturan işçi sınıfının dünyasını keşfetmek için yoğun çaba sarf eden Orwell, bu sınıfın tipik temsilcisi konumundaki maden işçilerine yakından bakmayı sosyalizm anlayışının bir parçası olarak da zaruri görmüş ve kitabında, çocukluğundaki efsanevi İngiltere imgesini ters yüz eden gerçekleri ve sınıflı toplumun yol açtığı sonuçları, çeşitli belgelerden de yararlanarak vurgulamaya çalışmıştır (Williams, 1985, s.19-21; Orwell, 2018, s.127). Nitekim yazarın yoksul semtlerdeki ve kömür madenlerindeki gözlemlerinin yanı sıra, topladığı belge ve raporlar ışığında, barınma, beslenme ve işsizlik sorunu hakkında sayısal veriler de aktardığı *Wigan İskelesi Yolu*, ilgili alanlardaki araştırmacılar tarafından kaynak değerinde kabul görmüş, öyle ki tarihçi John Steverson romanı, 'işsizliğe dair yarı belgesel literatürün büyük klasiği' olarak nitelendirmiştir (Pearce, 1997, s.410). Orwell, günlük kayıtlarına göre romanın 31 Ocak-25 Mart 1936 tarihleri arasını kapsayan hazırlık sürecinde ilk olarak bölgede bir keşif gezisine çıkmış ve araştırmasına kaynaklık edebilecek kişi ve kurumlarla irtibata geçmiştir (2019, s.48-61). Böylece işçi sınıfı sosyalistleri ve Ulusal İşsiz İşçiler Hareketi (National Unemployed Workers' Movement- NUWM) üyeleriyle tanışmış, ilişki kurduklarından biri aracılığıyla madene inme olanağını bulmuş ve NUWM için aidat toplayanlardan konutların durumuna ilişkin bilgi edinmiştir (Williams, 1985, s.49-50). Young'a göre bir gazeteci, eleştirmen ve yazar olarak bakış açısını veri ve kanıtlara dayandırmayı, konunun ayrıntılarına inmeyi ve verilere bir bilim insanının saygısı ve

şüphecililiğiyle yaklaşmayı ilke edinmiş (2017, s.138) olan Orwell, Fulford'un da belirttiği gibi romanı için ulaşabildiği herkesle röportaj gerçekleştirmiş, yoksul ailelerle birlikte oda tutmuş, kömür madenlerine inmiş, politik tartışmalara dahil olmuş, barınma ve sağlık koşulları üzerine kütüphanelerde raporlar yazmış, gazete kupürleri biriktirmiş, sonuç olarak yoksulluk ve işsizlik sorununu ve maden işçilerinin 'insanlık dışı vaziyetini' tüm bu veriler ışığında ortaya koymaya çalışmıştır (Fulford, 2017, s.86). Orwell'in günlükleri, yazarın *Wigan İskelesi Yolu*'nda işçi sınıfı gerçeğini ve işsizlik sorununu resmederken yararlandığı kaynaklar ve konunun özüne dikkat çekmek amacıyla uyguladığı anlatım stratejileri hakkında da çarpıcı ipuçları sunmaktadır ki edebi gazetecilik geleneğini etkileyen bu ipuçlarını yakalayabilmek için romanın ayrıntılarına bakmak gerekir.

Günlüğe göre Orwell'in 'endüstriyel bölgelerin çirkinliğinin simgesi haline gelmiş' Wigan ve civarındaki maden kasabalarına yaptığı keşif gezisinin ilk durağı, 31 Ocak 1936'da trenle ulaştığı Coventry kenti ve burada konakladığı son derece sağlıksız koşullardaki bir pansiyondur (Orwell, 2019, s.49). Romanın ilk sahnesinde de yazar, araştırmaları sırasında kaldığı Brooker pansiyonunu ve birlikte konakladığı insanlar hakkındaki izlenimlerini anlatmaktadır (2018, s.11-25) Orwell, 'iki yıldır işsizse de, meslekten madenci' Bay Brooker'in eşiyle birlikte pansiyon ve işkembeci dükkanı olarak işlettiği, daimi kiracıları genelde işsiz madenciler ve emekli ihtiyarlar olan evden bozma mekanın günlük rutinini çarpıcı gözlemlerle, bir o kadar da rahatsız edici bir tonda yansıtmaktadır. Yaşantısına dahil olduğu mekandaki kiri, sefaleti, kötü kokuyu okura hissettirircesine aktaran yazar, karikatürize ettiği pansiyoncu Brooker çifti aracılığıyla sistemin olumsuzluklarını ve yoksulluğa kayıtsızlığını vurgular. Bay ve Bayan Brooker, işsizlik sigortasından aldığı parayla geçinen işsizlerin ve 'varlık testi' sonucu evlerinden atılmış ihtiyarların hem sırtından beslenen hem de onları yük olarak gören, kiracılarına da geçici konuklarına da kötü koşullarda hizmet veren 'iğrenç' tipler olarak resmedilmese de, onlar kendileri gibi 'onbinlercesini, yüzbinlercesini' temsil eden, "modern dünyanın karakteristik yan ürünlerinden biri"dir:

"Onları üreten uygarlığı kabul ettiğiniz sürece, onları görmezden gelemezsiniz. Çünkü bu, en azından sanayileşmenin bizim için yaptıklarının bir parçasıdır." (Orwell, 2018, s.23).

Günlük kayıtlarına göre araştırmalarını sürdürdüğü sırada farklı pansiyonlarda da kalan Orwell, romanda yalnızca Brooker pansiyonuna yer vermiş, burası 'ilk ve tipik bir deneyim' olarak ele alınmıştır (Williams, 1985, s.49). Yazar, politik gazeteciliğinin en çarpıcı örneği olan romanında sanayileşmeyi bir çok yönüyle eleştirirken, "cüruf yığınları, bacalar, hurda demir istifleri, kötü kokulu kanallar, çamurlaşmış kül dolu yollar" leitmotifiyle (leitmotiv)⁵ tasvir ettiği sanayi bölgelerindeki izlenim ve deneyimlerini tipik durum ve karakterler üzerinden yansıtarak toplumsal gerçekliğe dair bütüncül bir perspektif sunmaya çalışmıştır. Bu anlatım stratejisine günlük aracılığıyla verilebilecek bir başka çarpıcı örnek, Orwell'in günlüğüne sokakta yürürken rastladığını not düşüğü genç kadına, romanda trenden dışarıya bakarken uzaktan gözlediği biri olarak yer

5 Aslında bir müzik terimi olmakla birlikte sinemada ve edebiyatta da anlatımı güçlendirmek amacıyla kullanılan bir anlatım tekniği olan leitmotiv/laytmotif, "Bir eserde, ana duyuyu, düşüncüyü veya kişiliği göstermek için kullanılan motif, ana motif" olarak tanımlanmaktadır. Özellikle roman türünde yaygın olarak kullanılan leitmotiv, metin içinde ana fikri vurgulamak ya da duygusal yoğunluğu artırmak amacıyla tekrarlanan sözcük ya da ifadeleri nitelendirmektedir (<https://sozluk.gov.tr/?kelime=LAYTMOT%C4%B0F>).

vermiş olmasıdır (Orwell, 2018, s.23-24; 2019, s. 61-62). Varoşlarda yaşayan sayısız kadının tipik bir örneği olarak betimlediği ve günlükten romana her hali ve tavrıyla aynen yansıttığı genç kadınla arasındaki mesafeyi derinleştirerek anlatımını güçlendiren Orwell'in yaptığı, kuşkusuz salt estetik kaygıyla ilişkili bir düzenleme değildir. Romanın ilk kısmında, sanayi bölgelerindeki kenar mahalleler arasında trenle yol alırken tasvir ettiği manzaraya, günlüğündeki, yine böyle bir mahallede benzer bir hayat süren genç kadını da ekleyen yazar, bu mizansen aracılığıyla, yoksulluk ve sosyal eşitsizlik vurgusunu artırmış ve orta sınıf önyargılarıyla hesaplaşma imkanı bulmuştur:

“Şehrin kenar mahallelerinde yavaşça ilerlerken tren yoluna dik açıyla uzanan sıra sıra küçük gri varoş evlerinin önünden geçiyorduk. Evlerden birinin arkasında genç bir kadın taşlara diz çökmüş –sanırım tıkanmış olan- kurşundan atık su borusuna bir sopa sokmuş karıştırıyordu. Kadının her şeyini görecektim zamanım oldu: çuval bezinden önlüğünü, kaba tahta ayakkabılarını, soğuktan kızarmış kollarını. Tren geçerken kafasını kaldırdığında, neredeyse gözlerinin içine bakacak kadar yakındım ona: Yuvarlak ve solgun bir yüze, yirmi beşinde olan, ama yaptığı düşükler ve ağır çalışma koşulları yüzünden kırkında gösteren bir varoş kızının bitkin yüzüne; ve onu gördüğüm anda, hayatımda gördüğüm en kaygılı ve en umutsuz yüz ifadesine sahipti. “Onlar için, bizim için olacağıyla aynı şey değil,” demekte ve varoşlarda büyümüş insanların varoşlardan başka bir şeyi hayal edemediğini düşünmekte hatalı olduğumuzu fark ettim.” (Orwell, 2018, s.24).

Roman ve günlüğü karşılaştırarak Orwell'in anlatımda etkiyi artırmak ve anlatıya şiirsellik katmak amacıyla yaptığı bu düzenlemeye dikkat çeken Fulford, *Wigan İşkesesi Yolu*'nun edebi gazeteciliğe yönelik tartışma yaratan bir meseleyi açığa çıkardığını not düşer: Yazarlar yalnızca değişmez gerçeklerden mi yararlanmalıdır, yoksa daha büyük bir gerçeklik uğruna çeşitli detaylardan vazgeçilebilir mi? (2017, s.87-88). Burada sorgu konusu olan, Orwell'in Dickens'dan esinlenerek geliştirdiği ve Yeni Gazetecilik akımına miras bıraktığı 'büyük bir gerçeği vurgulamak için küçük yalanlar söyleme' ve 'olayı ya da karakterleri bulanıklaştırma' (Weingarten, 2005, s.17) ilkesini devreye soktuğu, yukarıda da örnekleri verilen edebi düzenleme sürecidir. Yeni Gazetecilik akımıyla birlikte alevlenen ve haberin bir inşa sürecinin ürünü olduğu savusundaki kuramsal yaklaşımlar çerçevesinde geçerliliği esasen tartışmalı olan bu sorgulamaların derinine inmeksiz, edebi gazetecilikteki yeniden düzenlenmenin hakikati göz ardı etmekten öte, ona ulaşmak amacıyla gerçekleştirilen ve kapsamı bu bilinçle oluşturulan bir habercilik anlayışını ifade ettiğini yinelemek gerekir. Bu anlayışın erken bir öncüsü olan, politik sorunlara ve sosyal eşitsizliklere odaklı bir gazeteci ve yazar olarak Orwell, sistemin çarkları içinde ezilenlerin yaşantısına, temel haklarından mahrum bırakılmış insanların hikayesine dikkat çekmek istemiş, bu amaçla romanı için deneyimini yeniden kurgularken tipik örnekleri aslına uygun ayrıntılarla yansıtmaya çalışmış ve edebi yetisi, gazeteci Orwell'in elinde bu amaca hizmet eden en büyük güç olmuştur.

Wigan İşkesesi Yolu'nun ilk bölümündeki her sahne, edebi gazeteciliğin çeşitli özelliklerini bir arada barındırıyor olsa da, maden işçilerinin zorlu çalışma koşullarının anlatıldığı ikinci sahne, okurda 'yaşanmışlık hissi' uyandıran en çarpıcı kısımdır (2018, s.26-40). Kömür madenlerindeki tanıklığı çerçevesinde okura bir maden işçisinin günlük çalışma rutinini, iş koşulları ve iş ortamını gerçekçi tasvirler ve ayrıntılar dahilinde aktaran Orwell'in asıl vurgulamak istediği, 'Batı medeniyeti'ni ayakta tutan kömür işçilerine reva görülen insanlık dışı vaziyettir:

“...hepimiz de nezih hayatımızı, gözleri hariç her tarafı kapkara olmuş, boğazları kömür tozu dolu halde, kolları ve çelik gibi karın kaslarıyla kürek savurarak yeraltında köle gibi çalışan zavallılara borçluyuz” (Orwell, 2018:40).

Kömür çıkarma işlemini çeşitli aşamalarıyla gözlemleyebilmek için üç kez madene inen yazarın anlatımına göre, yerin üç yüz metre altında, aşırı sıcak ve tozlu bir ortamda dizleri üstünde yüksek miktarlarda kömür yüklemek zorunda olan madencilerin “yaptıkları korkunç, sıradan bir insanın standartlarında neredeyse insanüstü bir iştir” (2018, s.28). Ağır ve riskli çalışma koşulları bir tarafa, bir kömür işçisinin yedi buçuk saatlik vardiya dışında günde bir ila üç saatini kazı alanına gidiş ve dönüş mesafesinde iki büküm vaziyette yol katederek geçirdiğine tanıklık eden Orwell, bizzat deneyimlediği bu ‘seyahat’ın, idmansızlığı ve uzun boylu olmasının da etkisiyle kendisi için “yarım milin ardından katlanılmaz bir can çekişmeye dönüştüğünü” anlatır (2018, s.32). Orwell, tanıklık ettiği ağır çalışma koşullarının madencinin günlük hayatındaki etkisini ve genel olarak kömür işçilerinin sosyal ve ekonomik durumunu ortaya koyduğu üçüncü sahnede (2018, s.41-55), istatistiksel verilere ve teknik konular hakkında gözlem ve araştırmalarına dayalı analizleriyle, metnin belgesel niteliğini artırmış olmakla birlikte, roman gibi okunurluk özelliğini de özenle korumuştur. Yazar, madenlerdeki ve evlerindeki uygunsuz koşullar nedeniyle temizlik imkanlarının kısıtlı olduğunu ve günlük hayatlarının iş ve uyku arasında koşuşturmayla geçtiğini gözlemlediği kömür işçilerinin insanca yaşamalarını imkansız kılan düşük ücret oranlarını, yıllık raporlardan ve yerel kaynaklardan elde ettiği rakamlara dayalı olarak aktardığı satırlarda dahi okuru hikayenin içinde tutabilen bir anlatım diline sahiptir. Nitekim bir madencinin yılda ürettiği kömür miktarından grizu patlamasının nedenleri ve alınabilecek önlemlere kadar madenciliği ilgilendiren teknik konular hakkında değerlendirmelerin de yer aldığı, ayrıca en tehlikeli işkolu olarak madencilikte karşılaşılan kazaların nedenleri, mesleki hastalıklar ve madencilerin sosyal güvence yoksunluğu üzerine ayrıntıların aktarıldığı kısımda yazar, analitik içeriğe rağmen, her düzeyden okura seslenen dil ve üslubunu titizlikle korumuştur. Romanın sırasıyla konut ve barınma koşullarına, işsizlik sorununa ve beslenme durumuna odaklı, yine yoğun belge ve istatistiğe dayalı sonraki üç sahnesinde de aynı titizliği devam ettiren Orwell’in okuru konunun özüne çekebilme yetisi ve genel olarak edebi gazeteciliğinin kilit noktası kuşkusuz derin gözlem gücü ve buna bağlı gerçekçi izlenimleridir. Sanayi bölgelerinin kenar mahallelerinde karış karış dolaşan yazar, örneğin konut sorunu için “çeşitli maden şehir ve köylerinde yüz ila iki yüz civarında evi ziyaret edip incelemiştir” (2018, s.79), evlerin durumunu, kira oranlarını, konut tiplerini ve konut açığından kaynaklı barınma sorununu, görüşmelerden de edindiği bilgiler doğrultusunda aktararak bölge sakinlerinin vaziyetini resmetmeye çalışmıştır. Orwell, “insanların başlarını sokacak bir yer bulabilmek için sefil evlere ve cimri mal sahipleri ile şantajcı komisyoncuların istediği fahiş fiyatlara katlanmak” zorunda kaldığı (2018, s.57) ve bazılarının yıllardır karavanda yaşadığı bölgede konuştuğu çoğu insanın bir ev ve iş sahibi olmayı imkansız gördüğünü anlatır (2018, s.69). Bölgenin tipik şehri Wigan’daki ilgili kurum ve kişilerden aldığı bilgiler çerçevesinde, işsizlik oranı ve işsizlik ücretiyle geçinenlerin durumunu istatistiksel verilerle ortaya koyduğu ve gazete kupürlerinden ve görüştüğü ailelerden temin ettiği bütçe örnekleri üzerinden bölgedeki beslenme sorununu analiz ettiği sonraki kısımlarda da yazar, anlatısını rakamların boğuculuğuna terk etmemiş, tüm verilerini, temel sosyal haklarından yoksun bırakılan

insanların hikayesini gerçekçi ve bütüncül bir biçimde sunabilmek için birer yapı taşı olarak kullanmıştır. Romanın hazırlık süreci boyunca bu insanlarla birlikte zaman geçiren, sorunlarını ve ruh hallerini orta sınıf önyargılarına bağlı ikilikler içinde kavramaya çalışan Orwell, romanında bölge insanının iyi niyet ve hoşgörüsünü de yeri geldiğinde vurgulamayı ihmal etmemiştir. Yazar, bir eleştirmenin kendisi ve Wigan seferi hakkında, "Mr. Orwell, Wigan ya da Whitechapel'a bırakıldığında, gözlerini iyi olan her şeye şaşmaz bir biçimde kapayarak insanlığı büyük bir gayretle kötülemeye devam edecektir" şeklindeki yorumunu tekzip ettiği satırlarda, Wigan halkına dair hislerini açıkça dile getirmekle yetinmemiş, bu vesileyle yazarlığına yönelik muhtemel ki tekil bir görüşten ibaret olmayan sert eleştirilere ironik bir cevap da vermiştir:

"Yanlış. Mr. Orwell uzunca bir süreliğine Wigan'da görevlendirildi ve bu, insanlığı kötüleme konusunda içinde hiçbir arzu uyandırmadı. Wigan'dan- manzaradan değil ama insanlarından-çok hoşlandı. Aslında Wigan'da tek bir kusur buldu, o da, görmeyi çok istediği meşhur Wigan İskelesi'yle ilgiliydi. Çok yazık! Wigan İskelesi yıkılmıştı ve geçmişte nerede bulunduğu bile artık kesin değil." (Orwell, 2018, s.80).

Orwell, günlükten de izlenebildiği üzere, Wigan İskelesi'nin kalıntıları arasında başlayan keşif gezisini 25 Mart 1936'da tamamlamış (2019, s.113), aylarca süren yazım aşamasının ardından yayınladığı romanında tanıklık ettiği sefaletin altını kalın harflerle çizdikten sonra daha insanca ve eşit koşullarda bir yaşam için çağrıda bulunmuştur. Gazeteciliğini ve yazarlığını sosyal eşitlik ve adalet arayışına adanmış olan Orwell'in çağrısının yankılarının sürdüğü bugünlere ve insanlığa bıraktığı devasa külliyat içinde *Wigan İskelesi Yolu*, özellikle de toplumdan yana ve hak odaklı bir haberciliğin kült metinlerinden biri olarak, bugünün gazetecileri ve gazeteci adayları tarafından tekrar tekrar okunması gereken çok değerli bir mirastır.

Sonuç

Romancı kimliğiyle tanınmakla birlikte profesyonel ve çok yönlü bir gazetecilik kariyeri sürdürmüş olan George Orwell'in edebi gazetecilik pratiği ve anlayışının, yazarın bu formdaki kült metinlerden biri olarak kabul edilen *Wigan İskelesi Yolu* adlı yapıtı örneğinde incelendiği bu çalışmada, Orwell'in politik ve aktivist bir çizgide geliştirdiği habercilik tarzının özellikleri ve edebi gazetecilik geleneğinin gelişimindeki etkisi ve öncü rolü ortaya konmaya çalışılmıştır. Orwell'in edebi gazetecilikteki öncülüğüne dikkat çekmiş yazar ve araştırmacılar tarafından geliştirilen edebi gazetecilik ölçütlerinden yararlanılarak, kavramsal ve tarihsel bir arka plan çerçevesinde gerçekleştirilen analitik değerlendirme sonucunda, Orwell'in gazetecilik ve yaratıcı yazarlığı politik bir amaç ve arayışla bir araya getirdiği *Wigan İskelesi Yolu* yapıtıyla, köklü edebi gazetecilik formu ve pratiğinin ticari basına karşı eleştirel bir habercilik tarzı ve anlayışına evrilmesinde öncü bir rol oynadığını vurgulamak mümkündür.

Orwell, gazetenin edebi ve politik bir dil ve işleve sahip olduğu modern gazetecilik öncesi dönemde gazetecilik yapmış toplumsal gerçekçi romancıların izinden giderek geliştirdiği hikayeleme teknikleriyle, edebi formları kendi sahası dışına iten ticari ve profesyonel gazeteciliğin normlarına meydan okumuş ve döneminin sorunlarını, ticari basın dışındaki mecralarda sürdürdüğü edebi gazetecilik pratiği içinde kavramaya ve yansıtmaya çalışmıştır. Politik gazeteciliğinin pratikteki en çarpıcı örneği olan

Wigan İskelesi Yolu, toplum odaklı bir gazeteciliğe engel oluşturan yerleşik teamülleri kendine özgü yöntemlerle aşabilmiş bir gazeteci olarak Orwell'ı üstün, öncü ve kalıcı kılmıştır. Nitekim aynı dürtülerle, 1960'lı ve 70'li yıllarda hakim gazeteciliğin daha da keskinleşmiş normlarına tepki olarak Yeni Gazetecilik akımı etrafında bir araya gelen ve güncel toplumsal sorunlara duyarlı ve hikayenin gücünü ön plana alan bir gazetecilik pratiği ve anlayışı geliştirerek edebi gazetecilik geleneğini yeniden canlandıran Amerikalı yazarları hikayeleme teknikleriyle geniş ölçüde etkileyen Orwell'ın, zamanını aşan bir öngörüyle bugün alternatif denebilecek bir habercilik örneği ortaya koyduğu *Wigan İskelesi Yolu* ile mevcut koşullarda nitelikli gazeteciliğe duyulan ihtiyaca birbir cevap veriyor oluşu dikkat çekici fakat şaşırtıcı değildir. Son yıllarda aralıksız ve yüzeysel haber akışı karşısında gazetecilikte anlatının/hikayenin ve derinlemesine araştırmanın önemini vurgulayan yavaş gazetecilik kavramıyla da anılan edebi gazeteciliğin gelenekleşmesinde öncü rol oynayan Orwell, *Wigan İskelesi Yolu*'nda yavaş gazeteciliğe somut bir örnek sunduğu gibi, teknolojiyi fetişleştiren mevcut eğilimlere, 'hikaye anlatıcılığı'nın kadim mirasını ve nitelikli haber için teknolojinin sadece bir araç olabileceğini hatırlatmaktadır.

Gazeteciliği siyasi bir görev olarak görmüş ve dönemindeki dünyayı ilgilen-diren gelişmeleri yakından takip ederek kayıt altına almış olan Orwell'ın çok yönlü gazeteciliğini özgün kılan edebi gazetecilik deneyimini konu alan bu çalışmanın hazırlık sürecinde, Batı'da son yıllarda Orwell'ın gazeteci yönüne odaklı incelemelerde artış olduğu gözlenmiştir. Edebi gazeteciliğin önemli bir akademik araştırma alanı olmasından da kaynaklı olarak yazarın bu özgün gazetecilik pratiğine de ilgi göstermiş ve bir kısmı bu çalışmada da referans alınmış araştırmacıların çalışmalarında da doğrudan ya da dolaylı olarak vurgulandığı üzere, Orwell'ın öncü ve çağını aşar nitelikteki gazetecilik mirası özellikle de medya ve gazetecilik araştırmacıları tarafından tekrar tekrar keşfedilmeyi beklemektedir. Gazeteciliğin mevcut durumu ve alternatif bir gazetecilik yaratma imkanları üzerine düşünmenin kaçınılmaz hale geldiği günümüzde, Orwell'ın gazetecilik bilinci ve öngörüsünden yararlanmak kuşkusuz daha da önem kazanmaktadır.

KAYNAKÇA

- Davison, P. (2016). *Introduction*. George Orwell: Seeing Things as They Are: Selected Journalism and Other Writings. P. Davison (ed.). London. Penguin Classics. s.1-46.
- Davison, P. (2019). *Giriş*. George Orwell: Savaş Öncesi Günlükleri. M. Çavdar (Çev.), İstanbul: Sel Yayınları. s.7-9
- Erdem, M. (2016). Edebi Gazetecilik Kavramı: ABD Örneğindeki Gelişimi, Yapısı ve İçeriği. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (1): s.129-144. <https://dergipark.org.tr/pub/ataunisobil/issue/24591/260351> (Erişim Tarihi:18 Mart 2018)
- Fulford, R. (2017). *Anlatının Gücü: Kitle Kültürü Çağında Hikayecilik*. E. Kardelen (Çev.), İstanbul: Kolektif Kitap.
- Goc, N. (2015). What's in a Name? New Journalism, Literary Journalism and Creative Nonfiction. Bainbridge, Jason vd. (ed.). *Media and Journalism: New Approaches to Theory and Practice*, Oxford University Press. s. 279–287. http://lib.oup.com.au/he/media_journalism/bainbridge2e/bainbridge1e_case04.pdf. (Erişim Tarihi: 26 Nisan 2018).

- Gönden, M. (2019). Literary Journalism as Recipe for the Future of Journalism and Journalism Education. A. Ayhan (ed.). *New Approaches in Media and Communication*. Berlin: Peter Lang, s.291-312.
- Keeble, R.L. (2001). Orwell as War Correspondent: A Reassessment. *Journalism Studies*, 2 (3): s.393-406. <https://doi.org/10.1080/14616700119467>. (Erişim Tarihi: 28 Nisan 2018)
- Keeble, R. L. (2014). Far Beyond Mere Hackery: Orwell's Journalism. <https://orwellsocietyblog.wordpress.com/2014/12/01/far-beyond-mere-hackery-orwells-journalism/>. (Erişim Tarihi: 5 Mayıs 2019)
- Keeble, R. L. (2018). Literary Journalism. *Oxford Research Encyclopedia of Communication*. <https://oxfordre.com/communication/view/10.1093/acrefore/9780190228613.001.0001/acrefore-9780190228613-e-836> (Erişim Tarihi: 7 Mayıs 2019).
- London, J. (2015). *Uçurum İnsanları*. N. Yazıcı (Çev.), İstanbul: Zeplin Kitap.
- Meyers, J. (2005). George Orwell and the Art of Writing. *The Kenyon Review*, 27(4): s.92-114. www.jstor.org/stable/4338803 (Erişim Tarihi: 24 Nisan 2019)
- Nick, S. (2017). Birleşik Krallıkta Demokrasiye Karşı Savaş. H.M.Bal (Çev.). S, Çoban (ed.). *Medya ve Sol*. İstanbul: Sel Yayıncılık, s.197-210.
- Orwell, G. (2017). *Neden Yazıyorum*. L. Konca (Çev.), İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Orwell, G. (2018). *Wigan İskeleyi Yolu*. L. Konca (Çev.), İstanbul: Can Yayınları.
- Orwell, G. (2019). *Savaş Öncesi Günlükleri 2*. M. Çavdar (Çev.), İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Özer, Ö. (2013). *Haber Roman: George Orwell ve Yaşar Kemal'den Örneklerle Edebi Gazetecilik/Röportaj*. Ankara: Literatürk.
- Pearce, R. (1997). Revisiting Orwell's Wigan Pier. *History*, 82, (267): s. 410-428. <https://www.jstor.org/stable/pdf/24423467.pdf>. (Erişim Tarihi: 5 Mart 2019).
- Sims, N. (1984). *The Literary Journalist*. New York: Ballantine Books.
- Sims, N. (2007). *True Stories: A Century of Literary Journalism*. Evanston, IL.: Northwestern University Press.
- Steinbeck, J. (2008). *Bir Savaş Vardı*. Ü. Tamer (Çev.), İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Üster, C. (2007). *Sunuş*. George Orwell. Hayvan Çiftliği. İstanbul: Can Yayınları. s. 9-15
- Weingarten, M. (2005). *The Gang That Wouldn't Write Straight*. New York: Three Rivers Press.
- Whitt, J. (2006). To Do Some Good and No Harm: The Literary Journalism of John Steinbeck. *The Steinbeck Review* 3 (2): s. 41-62. <https://www.jstor.org/stable/41582016>. (Erişim Tarihi: 11 Ağustos 2018).
- Williams, R. (1985). *Orwell*. N. Bayramoğlu (Çev.), İstanbul: Afa Yayınları.
- Wolfe, T. (1972). The Birth of 'The New Journalism': Eyewitness Report by Tom Wolfe. *New York Magazine*. (Feb. 1972). <http://nymag.com/news/media/47353/>. (Erişim Tarihi: 14 Mart 2018).
- Wolfe, T. (1989). Stalking the Billion-Footed Beast: A Manifesto for the New Social Novel. *Harper's Magazine*, (Nov. 1989). <https://harpers.org/archive/1989/11/stalking-the-billion-footed-beast/>. (Erişim Tarihi: 17 Mart 2018)
- Wolfe, T., Johnson, E. W. (1990). *The New Journalism*. London: Picador.
- Young, D. (2017). *Bahçede Felsefe*. Esra Birkan (Çev.), İstanbul: Can Yayınları.